

20.

Wartość czynu ludzkiego

I. PROSPEKT WARTOŚCI

1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój moralny

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Formowanie dojrzałości osobistej

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Kształtowanie umiejętności podejmowania właściwych wyborów moralnych

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Osoba realizuje się przez działanie.
- Czy posłuszeństwo prawdzie wyklucza osobistą wolność?
- Co to znaczy być sobą?

1.5. ZADANIA DLA UCZNIA, SAMOWYCHOWANIE

Normy

- Ja jako osoba jestem podmiotem moich czynów¹.
- „Sumienie moralne jest sądem rozumu, przez który osoba ludzka rozpoznaje jakość moralną konkretnego czynu”².
- Poprzez swoje czyny osoba rozwija się i dąży do szczęścia³.

Zasady

- Jestem odpowiedzialny za swoje czyny⁴.
- Kształtuję swoje sumienie, aby w wolności dokonywać właściwych wyborów.
- W swoim postępowaniu jestem wierny dobru i prawdzie⁵.

¹ „Człowiek przeżywa siebie jako podmiot osobowy, o ile sobie uświadamia to, że sam siebie posiada i że sam sobie panuje. Świadomość, ściślej mówiąc samo-świadomość związana z czynem, związana ze sprawczością jako samostanowieniem, warunkuje owo przeżycie. I w tym sensie możemy powiedzieć, że poprzez nią (z jej pomocą) konstituuje się zarówno konkretne ludzkie «ja», jak też odpowiadająca mu konkretna ludzka podmiotowość osobowa”. K. Wojtyła, *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*, red. T. Styczeń, W. Chudy, J. W. Gałkowski, wyd. Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2000, s. 386-387.

² KKK 1778.

³ „Otóż pragnę podkreślić, że u podstaw każdego z tych wielu zróżnicowanych talentów każdy z nas, każdy bez wyjątku, również nie należący do świata kultury i nauki, dysponuje nade wszystko jednym: uniwersalnym talentem, którym jest nasze człowieczeństwo, nasze ludzkie «być» (esse). Ewangelia ze swym przykazaniem miłości uczy nas pomnażania tego przede wszystkim talentu: talentu naszego człowieczeństwa. Ostateczny osąd naszego życia będzie też tego talentu dotyczył nade wszystko. Ten zaś talent pomnaża się «przez bezinteresowny dar z siebie samego», czyli przez miłość Boga i bliźnich. Znaczy to równocześnie: miłość Boga poprzez miłość bliźnich-ludzi: «Kto nie miłuje brata swego, którego widzi, nie może miłować Boga, którego nie widzi» (1 J 4,20). Jan Paweł II, Przemówienie do przedstawicieli świata kultury zgromadzonych w Teatrze Narodowym, Warszawa, 8.06.1991, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny: 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. Przemówienia, homilie*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2006, s. 736.

⁴ „Wolność czyni człowieka podmiotem moralnym. Gdy człowiek działa w sposób świadomy, jest – jeśli tak można powiedzieć – ojcem własnych czynów”. KKK 1749.

⁵ „Bądźcie wymagający wobec otaczającego was świata, ale przede wszystkim wymagajcie od siebie samych. Jesteście synami Bożymi: bądźcie z tego dumni! Nie popadajcie w przeciętność, nie ulegajcie dyktatom zmieniającej się mody, która narzuca styl życia niezgodny z chrześcijańskimi ideałami, nie pozwólcie się mamić złudzeniom konsumizmu. Chrystus wzywa was do rzeczy wielkich. Nie sprawcie Mu zawodu, bo w ten sposób wy sami spotkalibyście się z zawodem. Z mocą, którą obdarza was Chrystus, mówcie wszystkim ludziom, że Bóg pragnie uczynić każdego człowieka swoim synem. Wasze świadectwo niech będzie zaczynem nowego świata, którego pragnie każdy człowiek: świata prawdziwie sprawiedliwego, solidarnego i bra-

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

Normy

- Osoba spełnia się poprzez swoje czyny⁶.
- „Godność osoby ludzkiej zakłada w sobie prawość sumienia i jej się domaga”⁷.
- We wspólnocie osób istnieje wzajemna odpowiedzialność za dokonywane czyny⁸.

Zasady

- Moje postępowanie odpowiada mojej godności osobistej i godności innych osób.
- Tworzę oparte na sprawiedliwości więzi osobowe.
- W rodzinie osoby pomagają sobie w podejmowaniu właściwych moralnie decyzji.

terskiego”. Jan Paweł II, Przemówienie pożegnalne do młodzieży, Częstochowa, 15.08.1991, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny...*, dz. cyt., s. 815-816.

⁶ „Oto, będąc sprawcą czynu, człowiek równocześnie spełnia w nim siebie. Spełnia – to znaczy urzeczywistnia, niejako doprowadza do właściwej pełni tę strukturę, która jest dla niego znamieną z racji osobowości, z tej racji, że jest kimś, a nie czymś. Jest to struktura samo-pa-nowania oraz samo-posiadania. Intencjonalność chcenia i działania, wyjście na zewnątrz siebie ku przedmiotom przedstawiającym się człowiekowi jako różnorodne dobra – a więc ku wartościom – stanowi równocześnie wejście we własne «ja» jako najbliższy i najistotniejszy przedmiot samostanowienia. Na tej strukturze oparta jest moralność, czyli wartość moralna jako rzeczywistość egzystencjalna, dzięki tej strukturze wchodzi ona w wewnętrzny ustrój człowieka jako osoby i uzyskuje w nim swoją trwałość [...]”. K. Wojtyła, *Osoba...*, dz. cyt., s. 195-196.

⁷ KKK 1780.

⁸ „W ten sposób na gruncie relacji: «ja»–«ty», z samej natury między-osobowej wspólnoty, rośnie też wzajemna odpowiedzialność osoby za osobę, a odpowiedzialność ta jest refleksem sumienia i transcendencji, która zarówno po stronie «ja», jak i «ty» staje na drodze do samo-spełnienia, a równocześnie warunkuje właściwy, tj. autentycznie osobowy wymiar wspólnoty. Przez wspólnotę rozumiemy to, co łączy. W relacji: «ja»–«ty» kształtuje się autentyczna między-osobowa wspólnota (w jakiegokolwiek postaci czy odmianie), jeżeli «ja» i «ty» trwają we wzajemnej afirmacji transcendentnej wartości osoby (można ją określić także jako godność), potwierdzając to swoimi czynami. Zdaje się, że tylko taki układ zasługuje na nazwę «communio personarum». K. Wojtyła, *Osoba...*, dz. cyt., s. 402.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

Normy

- „Człowiek ma prawo działać zgodnie z sumieniem i wolnością, by osobie podejmować decyzje moralne”⁹.
- „Moralność jako rzeczywistość egzystencjalna, pozostaje zawsze w ścisłym związku z człowiekiem jako osobą”¹⁰.
- Transcendencja osoby i posłuszeństwo prawdzie współtworzą wolne działanie osoby¹¹.

Zasady

- Umożliwiam uczniom postępowanie zgodne z ich sumieniem.
- Ukazuję uczniom wartości związane z dobrem i prawdą¹².
- Tłumaczę, że człowiek realizuje się tylko poprzez prawdę¹³.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Uczniowie angażują się w projekt wolontariatu w wybranej instytucji. Wspólnie z nauczycielem omawiane są problemy i sukcesy związane z wykonywaną pracą.

⁹ KKK 1782.

¹⁰ K. Wojtyła, *Osoba...*, dz. cyt., s. 196.

¹¹ „Ujmowanie prawdy jest związane ze swoistym dążeniem. Prawda dla tego dążenia jest celem. Człowiek dąży do prawdy, a umysł łączy w sobie zdolność jej ujmowania (poprzez odróżnianie od nie-prawdy) oraz potrzebę jej dociekania. Już w tym zaznacza się jego dynamiczne podporządkowanie względem prawdy, która jest równocześnie jakby własnym światem umysłu ludzkiego. I właśnie to podporządkowanie umysłu względem prawdy warunkuje nadrzędność, czyli transcendencję osoby”. K. Wojtyła, *Osoba...*, dz. cyt., s. 202.

¹² „Młody człowiek jest wrażliwy na prawdę, sprawiedliwość, piękno, na inne wartości duchowe. Młody człowiek pragnie odnaleźć siebie samego, dlatego szuka, czasem burzliwie szuka, prawdziwych wartości i ceni tych ludzi, którzy ich nauczają i według nich żyją. Któż z nas nie miał w życiu i nie wspomina z wdzięcznością takiego człowieka: kapłana, nauczyciela, profesora lub przyjaciela, który umiał odsłonić nam nowy świat wartości i wzbudzić dla niego trwały entuzjazm, czy nawet nadać cały kierunek życiu?” Jan Paweł II, Przemówienie do katechetów, nauczycieli i uczniów, Włocławek, 6.06.1991, w: tegoż, *Pielgrzymki...*, dz. cyt., s. 684.

¹³ „Kryterium podziału i przeciwstawienia sprowadza się do prawdy: osoba jako «ktoś» obdarzony dynamizmem duchowym spełnia się poprzez dobro prawdziwe, nie spełnia się natomiast poprzez nie-prawdziwe dobro. Linia podziału, rozszczepienia i przeciwstawienia między dobrem a złem jako wartością i przeciwwartością moralną sprowadza się do prawdy. Chodzi tutaj właśnie o przeżywaną w sumieniu prawdę o dobru. Zależność od tej prawdy konstituuje osobę w jej transcendencji; transcendencja wolności przechodzi w transcendencję moralności”. K. Wojtyła, *Osoba...*, dz. cyt., s. 198-199.

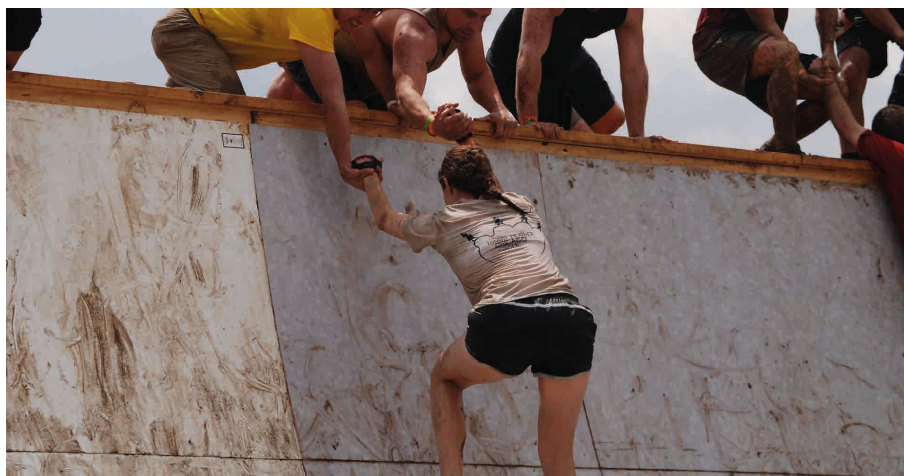
1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Młody człowiek jest świadomy obowiązku formowania swojego sumienia. Jest on wierny wyznawanym wartościom. Swoją wolność kieruje ku dobru i prawdzie. Pomaga również innym osobom w prawym postępowaniu, czy też podejmowaniu właściwych wyborów. Swoim działaniem przyczynia się do rozwoju siebie i drugiej osoby.

1.10. ZAGROŻENIA

Młody człowiek nie będzie chciał podejmować nieustannego wysiłku poznawania prawdy i postępowania według zasad sprawiedliwości. Jego czyny będą sprzeczne z jego godnością osobistą. Swoim postępowaniem może krzywdzić inne osoby. Naukę, zdobywanie wiedzy, a także pracę nie będzie traktował odpowiedzialnie jako wartość. Lenistwo może opanować człowieka do tego stopnia, że nie potrafi służyć swoim życiem innym.

II. PEDAGOG

2.1. TREŚĆ MATERIAŁU

Człowiek powinien uczyć się słuchać głosu swojego sumienia. Zwłaszcza we współczesnym świecie, który nie sprzyja refleksji i samoocenie. Bez tego człowiek nie jest w stanie ocenić swojego postępowania, zweryfikować go,

a tym bardziej podjąć konstruktywnej i celowej pracy nad sobą. Poprzez czyny człowiek się rozwija, dlatego kształtowanie umiejętności podejmowania właściwych wyborów moralnych powinno być celem dzisiejszej edukacji.

2.2. LITERATURA WYBRANA Z KOMENTARZEM

Wspomnienia Beaty Obertyńskiej są jedną z pierwszych relacji o łagrach w polskiej literaturze. Opisywane są upokarzające warunki wegetacji oraz ludzie, którzy pod wpływem tych nieludzkich warunków próbują przetrwać.

Parę razy zdarzyło się, że kiedy wracałam od bufetu z pustą miską pod taki jadalny wagon właśnie, owa baba w białym fartuchu, gruba i do-
brodusznna, nałożyła mi do niej parę garści surowej kapusty i ogórków.
Był to jedyny ludzki odruch ze strony tych mijających nas transportów,
a i tego nie wiem, czy baba nie wzięła mnie za kogoś należącego do jej
eszelonu.

B. Obertyńska, *W domu niewoli*, wyd. Siedmioróg, Wrocław 2018, s. 348.

W powyższym fragmencie autorka wspomina moment, w którym otrzymała dodatkowe jedzenie. Ten drobny gest został przez nią zapamiętany. W czasach niespotykanego okrucieństwa, drobny, dobry czyn był na wagę złota.

III. NAUCZANIE RELIGIJNE

3.1. NAUCZANIE PAPIESKIE

[...] Dekalog – dziedzictwo Starego Przymierza Boga z Izraelem – został potwierdzony w Ewangelii jako moralny fundament Przymierza Nowego we Krwi Chrystusa. Ten moralny fundament jest od Boga, zakorzenia się w Jego stwórczej, ojcowskiej mądrości i Opatrzności. Równocześnie ten moralny fundament Przymierza z Bogiem jest dla człowieka, dla jego dobra prawdziwego. Jeśli człowiek burzy ten fundament, szkodzi sobie: burzy ład życia i współżycia ludzkiego w każdym wymiarze. Zaczynając od wspólnoty najmniejszej, jaką jest rodzina, i idąc poprzez naród aż do tej ogólnoludzkiej społeczności, na którą składają się miliardy ludzkich istnień.

Jan Paweł II, Homilia wygłoszona w czasie Mszy św., Koszalin, 1.06.1991, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny: 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. Przemówienia, homilie*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2006, s. 564-565.

Co jednak znaczy wolność? Nie znaczy na pewno robić wszystko, co się chce, ulegać namiętnościom, przechodzić od jednego doświadczenia do drugiego bez rozeznania, iść za obowiązującą modą; wolność nie oznacza, że tak się wyrażę, wyrzucania wszystkiego, co się nam nie podoba, przez okno. Nie, to nie jest wolność! Wolność jest nam dana, abyśmy potrafili dokonywać w życiu dobrych wyborów! [...] Drodzy bracia i siostry, jak trudno jest w naszych czasach podejmować decyzje ostateczne! Wszystkich nas pociąga to, co tymczasowe. Padamy ofiarą tendencji skłaniającej nas do prowizoryczności... jakbyśmy chcieli zatrzymać się na etapie dojrzewania. Jest to trochę urok bycia w wieku młodzieńczym, i to przez całe życie! Nie bójmy się zobowiązań na całe życie, zobowiązań, które angażują i obejmują całe życie! W ten sposób życie będzie owocne! I to jest wolność: mieć odwagę podejmować te decyzje w sposób wielki.

Franciszek, Nabożeństwo różańcowe w bazylice Matki Bożej Większej, Rzym, 4.05.2013, [online:] https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/modlitwy/rozaniec_04052013.html [dostęp: 15.10.2019].

3.2. PISMO ŚWIĘTE

A oto podszedł do Niego pewien człowiek i zapytał: „Nauczycielu, co dobrego mam czynić, aby otrzymać życie wieczne?” Odpowiedział mu: „Dla czegoż Mnie pytasz o dobro? Jeden tylko jest Dobry. A jeśli chcesz osiągnąć życie, zachowuj przykazania”. Zapytał Go: „Które?” Jezus odpowiedział: „Oto te: Nie zabijaj, nie cudzołóż, nie kradnij, nie zeznawaj fałszywie, czcij ojca i matkę oraz miłuj swego bliźniego jak siebie samego”. Odrzekł Mu

młodzieniec: „Przestrzegalem tego wszystkiego, czego mi jeszcze brakuje?”. Jezus mu odpowiedział: „Jeśli chcesz być doskonały, idź, sprzedaj, co posiadasz, i daj ubogim, a będziesz miał skarb w niebie. Potem przyjdź i chodź za Mną!”. Gdy młodzieniec usłyszał te słowa, odszedł zasmucony, miał bowiem wiele posiadłości (Mt 19,16-22).

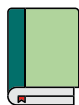
Por. Mt 7,13-14; Ps 119.

Por. KKK 1731; 1732;
1733; 1734; 1749; 1750;
1752; 1753; 1754; 1762;
1763; 1764; 1765.

3.3. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Wychowanie sumienia jest zadaniem całego życia. Od najmłodszych lat wprowadza ono dziecko w poznawanie i praktykowanie wewnętrznego prawa, rozpoznawanego przez sumienie. Roztropne wychowanie kształtuje cnoty; chroni lub uwalnia od strachu, egoizmu i pychy, fałszywego poczucia winy i dążeń do upodobania w sobie, zrodzonego z ludzkich słabości i win. Wychowanie sumienia zapewnia wolność i rodzi pokój serca (KKK 1784).

IV. LITERATURA PRZEDMIOTU

Franciszek, Nabożeństwo różańcowe w bazylice Matki Boskiej Większej, Rzym, 4.05.2013, [online:] https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/modlitwy/rozaniec_04052013.html [dostęp: 15.10.2019].

- Jan Paweł II, enc. *Veritatis splendor*, w: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, red. S. Małysiak, t. 2, wyd. M, Kraków 2005, s. 533-637.
- Jan Paweł II, Homilia wygłoszona w czasie Mszy św., Koszalin, 1.06.1991, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny: 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. Przemówienia, homilie*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2006, s. 564-568.
- Kongregacja Nauki Wiary, *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wyd. Pallottinum, Poznań 2002.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*. Biblia Tysiąclecia, wyd. Pallottinum, Poznań 2012.
- Ślipko T., *Zarys etyki szczegółowej. Etyka osobowa*, wyd. WAM, Kraków 2009.
- Trempała J., Czyżowska D., *Psychologia rozwoju człowieka*, wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2002.
- Weigel G., *Czym jest katolicyzm? 10 kontrowersyjnych tez*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2003.
- Wojtyła K., *Elementarz etyczny*, wyd. Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1999.
- Wojtyła K., *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*, red. T. Styczeń, W. Chudy, J. W. Gałkowski, wyd. Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2000.
- Wolicki M., *Dojrzała osobowość, dojrzałe sumienie*, wyd. Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, Wrocław 2000.

